

IQLIM O'ZGARISHI SHAROITIGA TALABA VA YOSHLARDA EKOLOGIK FAOLLIKNI RIVOJLANTIRISH HAMDA KO'NIKMA HOSIL QILISHNING AHAMIYATI.

Alimdjanov Farxodjon Nimadjonovich.

University of Business and Science universiteti

Maktabgacha-Boshlang'ich ta'lim va Sport

faoliyai kafedrasi o'qituvchisi

alimdjanovfarhod36@gmail.com

Anotatsiya.

Bugun insoniyat duch kelayotgan eng jiddiy, global muammo – iqlim o'zgarishlari sanaladi. Global iqlim o'zgarishlari nafaqat insoniyat, balki barcha tirik mavjudot – o'simlik va hayvonot olamlari uchun ham xavfli va halokatlidir. Shu sababli global iqlim o'zgarishlariga olib kelayotgan antropogen ta'sir; ijtimoiy subyektlarning ekotizimga ishlab chiqarish va ishlab chiqarishga asoslanmagan faoliyatining salbiy oqibatlarini kamaytirish hamda oldini olish kechiktirib bo'lmaydigan muhim vazifa sanaladi. Mazkur vazifani ijobiy hal qilish uchun aholi, shu jumladan, talabalarda atrof-muhit, tabiiy borliqqa nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantirish, ularda imkon qadar ekotizimning mavjud holatini saqlash, "yashil tabiat"ni muhofaza qilishga qaratilgan amaliy harakat malakalarini, ekologik faollikni rivojlantirish talab qilinadi. Maqolada global iqlim o'zgarishlari hamda talabalarda ekologik faollikni rivojlantirish masalalari tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: iqlim, iqlim o'zgarishi, global iqlim o'zgarishi, talabalar, faollik, ekologik faollik, ekologik faollikni rivojlantirish, ko'nikmalar.

ВАЖНОСТЬ РАЗВИТИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО АКТИВИЗМА И СООТВЕТСТВУЮЩИХ НАВЫКОВ СРЕДИ СТУДЕНТОВ И МОЛОДЕЖИ В КОНТЕКСТЕ ИЗМЕНЕНИЯ КЛИМАТА.

Анотация

Изменение климата – самая серьезная глобальная проблема, стоящая сегодня перед человечеством. Глобальные изменения климата опасны не только для человечества, но и для всего живого – флоры и фауны. Поэтому антропогенное воздействие, приводящее к глобальным изменениям климата: снижение и предотвращение негативных последствий производственной и непроизводственной деятельности социальных субъектов на экосистему, считается важной задачей, которую нельзя откладывать. Для положительного решения этой задачи необходимо формировать ответственное отношение населения, в том числе студенческой молодежи, к окружающей среде и природе, а также развить в них навыков практических действий, направленных на сохранение существующее состояние экосистемы и сохранения природы. В статье анализируются вопросы глобального изменения климата и развития экологической активности среди студентов.

Ключевые слова: климат, изменение климата, глобальное изменение климата, студенты, активизм, экологический активизм, развитие экологического активизма.

THE IMPORTANCE OF DEVELOPING ENVIRONMENTAL ACTIVISM AND SKILLS AMONG STUDENTS AND YOUTH IN THE CONTEXT OF CLIMATE CHANGE.

Abstract

Climate change is the most serious global problem humanity facing today. Global climate change is dangerous not only for humanity, but also for all living

things - flora and fauna. Therefore, the anthropogenic impact leading to global climate change: reducing and preventing the negative consequences of the production and non-production activities of social actors on the ecosystem is considered an important task that cannot be postponed. To positively solve this problem, it is necessary to form a responsible attitude of the population, including students, towards the environment and nature, as well as to develop in them the skills of practical actions aimed at preserving the existing state of the ecosystem and preserving nature. The article analyzes the issues of global climate change and the development of environmental activism among students.

Key concepts: climate, climate change, global climate change, students, activism, environmental activism, developing environmental activism.

Kirish.

Kishilik jamiyatining shakllanish hamda rivojlanishining ilk davrlarida ijtimoiy subyektlarning hayot tarzi tabiat, atrof-muhit bilan o'zaro uyg'unlikka asoslangan edi. Shaxs tabiiy borliqqa ijobiy munosabatda bo'lar, tabiatning "sof" holda mavjud bo'lishi to'g'risida qayg'urar, uni muhofaza qilar, o'zi yashab turgan maskanda yashil muhitni hosil qilar edi. Buning evaziga tabiat shaxsni to'ydirar, kiyintirar, uy-joy qurishi uchun xomashyolarni yetkazib berar edi. Shu bois ijtimoiy subyektlar tabiiy muhitga iste'molchi sifatida emas, aksincha, o'zining mavjudligini ta'minlovchi muhim omil, hayotining asosiy tarkibiy elementi deya yondashar edi. Bu kabi yondashish uning ehtiyojlari ko'lamining u qadar keng emasligi bilan bog'liq edi.

Sekin-asta shaxslararo munosabatlar murakkablashib bordi. Bu esa, tabiiyki, ijtimoiy ehtiyojlarning oshib borishiga olib keldi. Shaxslar tomonidan tobora ortib borayotgan ijtimoiy ehtiyojlarni qondirishga bo'lgan talab xomashyo resursi bo'lgan "hujum"ni kuchaytirdi.

Kustar ishlab chiqarishning sanoatlashuvi esa insoniyatning tabiatga nisbatan shafqatsiz munosabatini kuchaytirdi: tabiiy ekotizim, ayniqsa, cho'llar zo'r berib o'zlashtirilib, turar-joylar, yo'llar qurildi, yer osti boyliklari to'xtovsiz, xo'jasizlarcha qazib olindi. Dehqonchilikni rivojlantirish maqsadida shu qadar katta hajmda yerlar o'zlashtirildiki, buning oqibatida ularni sug'orish uchun yirik suv havzalarining resurslari yetarli bo'lmay oldi. Bu esa o'z navbatida gidro va issiqlik elektr stansiyalarining ketma-ket qurilishiga sabab bo'ldi. Tabiat va jamiyat o'rtasidagi muvozanatning buzilishi global iqlim o'zgarishi hodisasini yuzaga keltirdi. Natijada jahon ekotizimining manzarasi misli ko'rinmagan darajada o'zgardi. Bugungi kunda ijtimoiy subyektlarning ta'siri bo'lmagan tabiiy obyektni, ekotizimni topish qiyin.

Iqlim o'zgarishi – muayyan hudud uchun xos bo'lgan iqlimning noodatiy ko'rinish (fasllarning almashinuvidagi beqarorlik, barqaror bo'lmagan yog'ingarchiliklar, havo haroratining keskin ko'tarilib yoki sovub ketishi kabilarda)da namoyon bo'lishi.

Adabiyotlar tahlili.

Global iqlim o'zgarishi – iqlimning turli mintaqalarda ular uchun xos bo'lgan noodatiy ko'rinishlarda, ya'ni, anomallik – havo haroratining yoz faslida me'yoridan ortiq isishi, qish faslida esa me'yoridan ortiq sovib ketishi, barqaror bo'lmagan yog'ingarchiliklar: ayrim hududlarda ba'zan qurg'oqchilikning, ba'zan yog'inlarning me'yoridan ortiq kuzatilishi va buning oqibatida ayrim regionlarning suv bosishi kabilarda kuzatilishi.

“Iqlimning keskin o'zgarishi, sahrolarning kengayishi, cho'llanish va yer degradatsiyasi, maishiy va sanoat chiqindilarining tobora ortib borishi, atmosferaning zararlanishi, suv resurslarining ifloslanishi va tanqisligi, o'rmonlar va bioxilma-xillikning kamayishi” [4], ko'mir, neft va tabiiy gazlarning yoqilishi, “issiqxona effekti” (tirik organizm, ayniqsa, yirik hayvonlarning nafas olishi, vulqonlarning otilishi, o'rmon yong'inlarining sodir bo'lishi, azot o'g'itlari

chiqitlari, ftor gazlarining ajralishi, katta miqdorda sanoat va maishiy chiqindilar (chirimaydigan mahsulotlar – plastik idishlar, polietilen xaltalar)ning to‘planishidan hosil bo‘ladigan bo‘g‘uvchi gazlar, kanserogen moddalar ta’sirida Yerdan ko‘tarilayotgan issiqlikning ushlab turilishi), atmosferada karbonat angidrid konsentratsiyasining oshishi, dengizlar sathining tez sur’atlarda ko‘tarilishi, energiya resurslari zahirasi kamayishi, demografik portlash (dunyo aholisi sonining keskin o‘shishi) global iqlim o‘zgarishining xarakterli belgilardir.

“So‘nggi 150 yil ichida atmosfera rejimida termik o‘zgarishlarning ro‘y beryotganligiga shubha yo‘q. Atmosferaning global isishi – havo haroratining taxminan 1-1,5 daraja (gradus) oshishi kuzatilmoqda. Bu hodisa oxirgi 20-25 yil ichida izchil o‘shib bormoqda” [9].

Shu sababli so‘nggi chorak asarda “inson va tabiat o‘rtasidagi muvozanatni to‘g‘ri belgilash, tabiat boyliklari va obyektlarini muhofaza qilish, aholining ekologik qulay atrof-muhitga egaligini ta’minlash har qachongidan ham muhim va dolzarb” [2] ahamiyat kasb etmoqda. “Bunday sharoitda yoshlarning atmosfera havosini himoya qilish texnologiyalarini chuqur o‘rganishi, ularni amaliyotga tatbiq qilishi bo‘yicha ko‘nikmalarga ega bo‘lishi hozirgi global va mintaqaviy ekologik tahdidlar sharoitida o‘ta muhim hisoblanadi” [2].

“Ekologik xavfsizligi nuqtai nazaridan qaraganda, O‘zbekiston suv zaxiralari, shu jumladan, yer usti va yer osti suvlarining keskin taqchilligi xamda ifloslanganligi” [13, – 167-b.] mintaq uchun jiddiy muammoni yuzaga keltirmoqda.

Mavjud sharoitda “ekologik muammolarning globallasuvi va keskinlashuvi, barcha ijtimoiy ong shakllarini, shu muammolar yechimi doirasida funksional, integratsiyalashtirishni taqozo qilmoqda” [1, – 367-b.].

Global iqlim o‘zgarishlari sharoitida yoshlar, shu jumladan, talabalarning atrof-muhit, tabiatga nisbatan ijobiy munosabatda bo‘lishi, uni muhofaza qilish, boyitish yo‘lida amalga oshirilayotgan harakatlari umumiy holda ekologik faollik sifatida namoyon bo‘ladi.

Talabalarda ekologik faollikni rivojlantirish to'g'risida so'z yuritishda dastavval "faollik" va "ekologik faollik" tushunchalarining nazariy tavsifini to'g'ri idrok qilish talab qilinadi. Shu sababli bu o'rinda mazkur tushunchalarning mohiyatiga to'xtalib o'tiladi.

Faollik (lot. "activus" – ishchan) – jonli mavjudotning o'z harakatlarini erkin amalga oshirish qobiliyatini ifodalovchi tushuncha [3, – S. 19]; insonlardagi "o'z kuchi bilan javob qilish" qobiliyati [8, – 534 b.]; moddalar, hodislar va tirik organlar harakatining sur'ati va ta'siri tezligini ifodalovchi atama [6, – s. 154]; mehnatda yoki biror harakatda, jarayonda jadallik, jonbozlik ko'rsatish, ishchanlik, ta'sirchanlik [12, – 326-b.].

Metodologiyasi.

Shaxs (ijtimoiy subyekt) tomonidan namoyon qilinadigan faollik negizida muayyan ustuvor g'oyalar ko'zga tashlanadi. Psixologiyaga oid manbalarning birida ijtimoiy subyektning faollikning negizida aks etuvchi ustuvor g'oyalar quyidagilar ekaniga urg'u beriladi: 1) individning ichki holati xususiyatlariga ko'ra faoliyat davomida tashkil etilgan xatti-harakatlarning tezligidan qat'iy nazar sharoitga mosligi; 2) ixtiyoriylik (u subyekt maqsadi bilan shartlanish asosida yuzaga keladi); 3) mavjud vaziyat bilan bog'liqlik (ushbu vaziyat boshlang'ich maqsadlar negizida kelib chiqadi); 4) qabul qilingan maqsadga muvofiq ravishda faoliyatning o'ta izchilligi (mazkur izchillik subyekt faoliyatni amalga oshirishda o'zi duch kelishni xohlaydigan predmetga sust o'xshatishidan farq qiladi) [3, – s. 19-20].

Har qanday jarayon, hodisa va shaxsning xatti-harakati ma'lum omillarning ta'siri ostida kechadi. Z.T.Rahimovning ta'kidlashicha, shaxs faolligi quyidagi omillar ta'sirida namoyon bo'ladi: xatti-harakat; ixtiyoriy yondashuv; mavjud vaziyatning inobatga olinishi; faoliyatning izchilligi; faoliyat izchilligini ta'minlay oladigan layoqat (qobiliyatga egalik) [10, – 19-b.].

"Faollik" tushunchasiga berilgan ta'riflar mazmuniga tayangan holda, qolaversa, ijtimoiy subyektlar faoliyatida namoyon bo'layotgan faollik tavsifini

o‘rgangan holda shaxsga xos faollik turlarini quyidagicha tasniflash mumkin, degan to‘xtamga kelindi:

Shaxsga xos faollik turlarining tasnifi.

1. Faoliyat turiga ko‘ra		
O‘yin faolligi	O‘qish (o‘quv-bilish) faolligi	Mehnat faolligi
2. Xarakteriga ko‘ra		
Ijtimoiy faollik	Iqtisodiy faollik	Siyosiy faollik
Estetik faollik	Ekologik faollik	Huquqiy faollik
3. Shaxs organlarining faollashuviga ko‘ra		
Aqliy faollik (miya faoliyatining kuchayishi)		Jismoniy faollik (muskullar faolligining kuchayishi)
4. Shaxsiy va psixologik xususiyatlarga ko‘ra		
Ma‘naviy-axloqiy faollik		Psixologik faollik

Tadqiqot ijtimoiy subyektlar faoliyatini o‘rganishga qaratilgani sababli unda shaxs faolligi tahlil qilindi. Keltirilgan ta’riflarga yondashilgan holda “shaxs faolligi” tushunchasini shunday talqin qilish mumkin: shaxs faolligi – ijtimoiy subyektning shaxsiy yoki psixologik xususiyatidan kelib chiqib, faoliyat turi yoki xarakteriga ko‘ra muayyan sur’atda o‘z xatti-harakatini aqliy yoki jismoniy jihatdan ixtiyoriy ravishda izchil amalga oshirishi.

“Ekologik faollik” tushunchasi ham tadqiqotchilar tomonidan turlicha talqin qilinadi. Jumladan, shaxs, “fuqaro, tashkilotlarning ekologik muammolarni hal qilish borasidagi manfaatlarini amalga oshirishga qaratilgan tashabbusli, maqsadga yo‘naltirilgan ijtimoiy harakati yoki o‘zaro hamkorligi (L.V.Loginova, V.V.Sheblanova) [7, – s. 112]; shaxsning ekologik imkoniyatlari va qobiliyati darajasi; atrof-muhitni muhofaza qilishga yo‘naltirilgan harakat [11].

N.V.Golodning ko'rsatishicha, shaxsning ekologik faollikka ega bo'lishi bir qator holatlar bilan izohllanadi. Ya'ni, ekologik faollik, birinchidan, subyektning ekologik qadriyatlarga nisbatan befarq bo'lmagan barqaror faolligiga asoslanadi, ikkinchidan, jamiyatda qaror topgan ekologik muammolarini hal qilishga qaratiladi, uchinchidan, shaxsning ijtimoiy ekologik munosabatlarda obyektidan subyektga aylanishini namoyon qiladi [5].

Natija va tahlillar.

Shaxsning ekologik faolligi u ega bo'lgan shaxsiy sifatlar, psixologik hamda yosh xususiyatlari bilan bog'liq. Qolaversa, shaxsiy hayotiy tajribasi, mavjud bilim darajasi, hayotiy ma'naviy-axloqiy pozitsiyasi, atrof-muhitga, tabiatga ijobiy munosabatda bo'lishi, tabiiy resurslardan foydalanishda o'z ehtiyojlarini emas, balki umuminsoniyat manfaatlarini ustun qo'yishi, muayyan hudud, mintaqa yoki Yer sharida tabiiy obyektlarni saqlab qolish, ko'paytirish to'g'risida qayg'urishi ham uning ekologik jihatdan faol yoki nafaol bo'lishini belgilab beradi.

Har qanday ekologik xarakterdagi masalada bo'lgani kabi ekologik faollik negizida ham ikki holat – jamiyatning ekologik faolligi hamda shaxsning individual ekologik faolligi aks etadi.

I.Sevostyanov ekologik faollik shaxsga xos individual hamda jamoaga xos bo'lgan umumiy ekologik faollik shaklida ko'zga tashlanadi, deb hisobladi. Muallifning fikriga ko'ra, shaxsning maishiy chiqindilarni muayyan turlarga ajratgan holda bartaraf qilishi, suv, gaz va elektr energiyasini iqtisod qilishi, ko'p marta foydalaniladigan ishish va xaltalardan foydalangan holda ularning bir martalik muqobillaridan voz kechishi, mahalliy sharoitda yetishtirgan hamda bir martalik idishlarga qadoqlanmagan ekologik toza mahsulotlarni iste'mol qilishi, shaxsiy avtomobillarda emas, jamoat transportidan foydalanishi uning ekologik jihatdan faol ekanini ifodalasa, jamoaviy ekologik faollik bir guruh ijtimoiy subyektlarning ekologik aksiyalar (masalan, hiyobon va ko'chalardagi axlatlarni to'plash va ularni bartaraf qilish yoki boshqa shakllardagi aksiyalar)ni uyushtirish va ularda ishtirok

etish, ekologik tashkilotlarning faoliyatida volontyorlik qilish hamda ekologik loyihalarni amalga oshirish da ko‘zga tashlanadi. [11].

Xulosa.

Shunday qilib, XXI asrda insoniyat to‘qnash kelgan muammolarning eng jiddiysi, yakuni nihoyatda xavfli bo‘lish ehtimoli bo‘lgan masala – global iqlim o‘zgarishlari sanaladi. Mazkur hodisa uni keltirib chiqaryotgan salbiy ijtimoiy jarayonlarning oldini olish, bartaraf etishni taqozo qiladi. Bunga erishishning asosiy omili – ta’lim bo‘lib, uning yordamida shaxslarda atrof-muhit, tabiatga bo‘lgan ijobiy munosabatni qaror toptirishga erishiladi.

Global iqlim o‘zgarishlari sharoitida uning oldini olishning eng samarali yo‘li ijtimoiy subyektlarda atrof-muhit, tabiiy mavjudlikni saqlab qolish, muhofaza qilish, antropogen ta’sir asosida yangi ekotizimlarni yaratishdir. Bunga erishish esa aholi, xususan, talabalarda ekologik faollikni rivojlantirish bilan kechadi. Ekologik faollik talabalarning ekologik muammolarni hal etish, atrof-muhitni, tabiatni muhofaza qilishga qaratilgan tashabbusli harakat, jonbozlik sanaladi. Talabalarda ekologik faollikni rivojlantirishni ko‘zlagan pedagogik faoliyat natijasiga izchil, maqsadli va tizimli amalga oshiriladigan ta’lim jarayonida erishiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akramov M.R. Shaxsda ekologik ong shakllanishining psixologik mexanizmlari // J. Obrazovaniye i innovatsionnie issledovaniya. – Buxoro: 2022. - № 12. – 367-b.
2. 2. Aminov H. Global iqlim o‘zgarishi va oziq-ovqat xavfsizligi // <https://uznature.uz/ru/site/news?id=2756>.
3. Bolshaya psixologicheskaya ensiklopediya / Samoye polnoye vosremennoye izdaniye. Avtorskiy koll.: A.B.Almuxanova i dr. – M.: Eksmo, 2007. – S. 19-20.

4. Global iqlim o'zgarishlari va suv muammolari // <https://senat.uz/oz/post/post-1491>.
5. Golod N.V. Sotsialno-ekologicheskaya aktivnost molodeji: formi i metodi // <https://nsportal.ru/shkola/biologiya/library/2019/01/27/sotsialno-ekologicheskaya-aktivnost-molodezhi-formy-i-metody>.
6. Kazaxstan. Natsionalnaya ensiklopediya. A – V. T. I. / Glav.red.: B.Ayagan. – Almati: Qazaq ensiklopediyasi, 2004. – S. 154.
7. Loginova L.V., Sheblanova V.V. Fenomen ekologicheskogo aktivizma v perspektive sotsiologicheskogo diskursa // J. Logos et Praxis. – M.: 2021. - № 3. T. 20. – S. 112.
8. Pedagogika fanidan izohli lug'at / J.Hasanboyev va boshq. – T.: “Fan va texnologiyalar”, 2009. – 534 b.
9. Jurayev, X. O. (2023). O ‘SPIRINLIK YOSHIDA SHAXSDA STRESSLI VAZIYATLARDA INDIVIDUAL KOPING STRATEGIYALARNING O‘RNI VA AXAMIYATI. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(4), 512-515.
10. Odilboyevich, J. X. (2025). O ‘SMIRLARDA XARAKTER AKSENTUATSIYASI VA UNING BOSHQA XULQ–ATVOR SHAKILANISHGA TA’SIRINING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI. *Лучшие интеллектуальные исследования*, 59(2), 338-347.
11. Xusanovna, U. M., & Odilboyevich, J. X. (2026). YOSHLARNI YOT G‘OYALARGA BERILISHIDA XARAKTER AKSENTUATSIYASINING TA’SIRINING PSIXOLOGIK JIXATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 244-249.
12. Xabibullayevna, A. V., & Odilboyevich, J. X. (2026). O ‘QUVCHI YOSHLAR ONGIDA KIBER XAVFSIZLIGI IMMUNITETINI

OSHIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 230-235.

13. Odilboyevich, J. X. (2026). O 'SMIRLIK DAVRIDA XARAKTER AKSENTUATSIYASINI VA DEVIANT XULQ-ATVORNI KORREKSIYA QILISHDA ART-TERAPIYA USULLARIDAN FOYDALANISH. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 250-258.
14. Sahobiddinova, M. O., & Odilboyevich, J. X. (2026). O 'SMIRLIK YOSH DAVRIDA XARAKTER AKSENTUATSIYASI VA EMOTSIONAL MUNOSABATLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 259-264.
15. Odilboyevich, J. X. (2026). BOSHAQARUVDA JARAYONIDA QAROR QABUL QILISHDADI XARAKTER AKSENTUATSIYASINING TUTGAN O 'RNI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 216-222.
16. Odilboyevich, J. X. (2026). SHAXS XARAKTER AKSENTUATSIYASI VA UNING MAVQEGA VA LAVOZIMGA INTILISHNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 84(3), 265-271.
17. Байкунусова, Г. Ю. (2018). ВИДЫ И ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ЗАВИСТИ. In *Педагогика и психология в современном мире: теоретические и практические исследования*. (pp. 138-141).
18. Yuldibayeva, B. G. (2020). Masofaviy ta'limdagi talaba shaxsini tarbiyalashda psixologik tavsiyalar. *Science and Education*, 1(1), 454-457.
19. Taskarayeva, N. Z., Yuldibayeva, B. G., Niyazova, N., Shehzadi, I., & Turayev, S. (2026). Pedagogical Transformations: Agentic AI as a Co-

- Teacher and Learning Partner. In *Multidisciplinary Perspectives on Agentic AI in Educational Systems* (pp. 63-86). IGI Global Scientific Publishing.
20. Gulmira, B. (2019). Semantic and psychological relationship of Envy and Jealousy. In *Bridge to science: research works* (pp. 174-176).